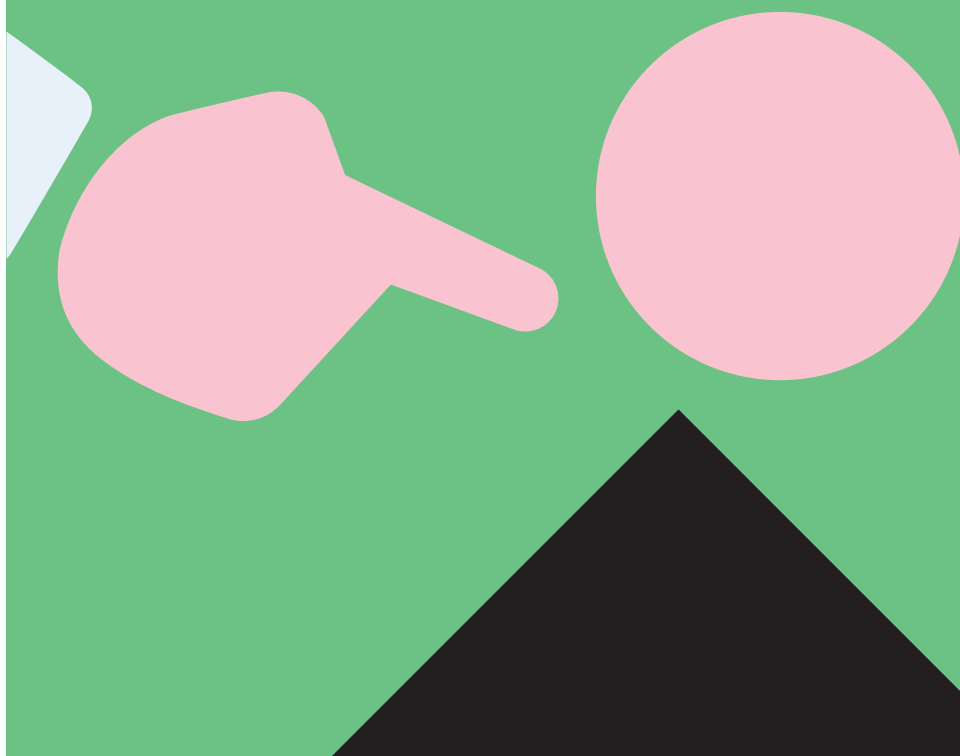

EducationLab
What works in education

Praktijkkaart

KiVa

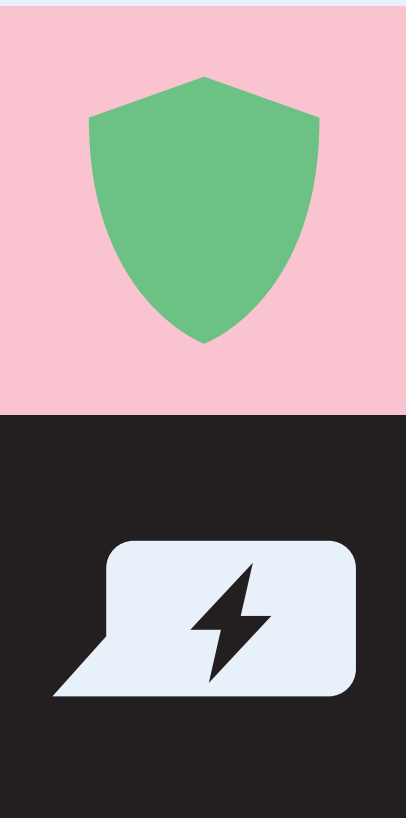
Mirte Dikmans / Sanne van Wetten

Universiteit Maastricht

Suze van Capelleveen

Vrije Universiteit Amsterdam

[KiVa](#) is een schoolbreed, preventief programma tegen pestgedrag en ter bevordering van de sociale veiligheid op school. De aanpak komt oorspronkelijk uit Finland en de Rijksuniversiteit Groningen heeft een Nederlandse versie van KiVa ontwikkeld. Het programma bestaat uit interventies op school-, klas- en leerlingniveau, die structureel en schoolbreed worden aangeboden. Op schoolniveau wordt gewerkt aan een positief schoolklimaat met een antipesthouding: pestgedrag wordt afgekeurd en positief gedrag wordt aangemoedigd. Op klasniveau wordt met name ingezet op klassenmanagement en op leerlingniveau worden prosociale vaardigheden aangeleerd en verbeterd.

KiVa zet vooral in op het voorkomen van pestgedrag. In de preventieve themalessen wordt kennis opgedaan over pestgedrag en worden vaardigheden aangeleerd om met pestgedrag om te gaan. Er is ook een computerspel voor de bovenbouw waarin leerlingen verder kunnen oefenen met de vaardigheden uit de lessen. Indien zich toch een probleemsituatie voordoet, biedt KiVa interventies achteraf aan. Dit curatieve aanbod bestaat onder andere uit handvatten en richtlijnen voor het voeren van een groepsgesprek, het vormen van een steungroep en het uitvoeren van een herstelaanpak.

Verder is constante monitoring een van de basiselementen. Vanaf groep 3 vullen leerlingen digitaal de KiVa-monitor in. Twee keer per jaar krijgen leerlingen vragenlijsten over thema's als sociale veiligheid, pestgedrag, relaties en welbevinden in de klas. Rapporten op klas- en schoolniveau geven inzicht in de ontwikkelingen en behoeften van leerlingen.

Kijk voor meer informatie op onze website:

www.education-lab.nl

Doel van de interventie

KiVa heeft als doel het tegengaan van pestgedrag en het bevorderen van de sociale veiligheid en een positief schoolklimaat. Het preventieve lesprogramma zet in op 10 thema's (zoals groepsdruk, respect en pesten) met als doel de groepssfeer en het welbevinden van de leerlingen te bevorderen en pestgedrag te voorkomen. Daarnaast zijn er ook interventies die curatief, ná het pestgedrag, kunnen worden ingezet.

Voor welke groep kinderen?

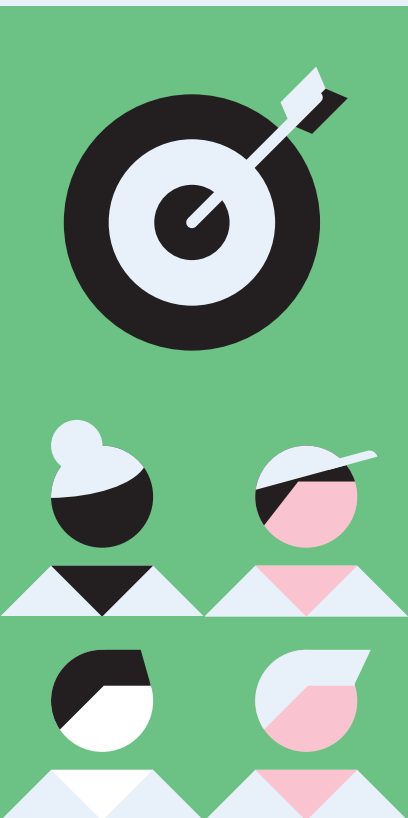
KiVa is bedoeld voor alle leerlingen van groep 1 t/m groep 8 in het reguliere primair onderwijs.

Wat moet er gedaan worden?

Elke week wordt tenminste één les gegeven binnen een van de 10 thema's. Zo wordt ongeveer één thema per maand behandeld. Dezelfde 10 thema's keren ieder jaar terug, alle groepen werken dus aan dezelfde thema's:

Onderbouw	Wie zijn wij?	1	Iedereen verdient respect	Bovenbouw
	Gevoelens	2	In de groep	
	Wat is een fijne groep?	3	Wat is communicatie?	
	Iedereen is uniek	4	Plagen ruzie of pesten?	
	Plagen ruzie of pesten?	5	Verborgene vormen van pesten	
	Rollen in de groep	6	Rollen in de groep	
	Samen zijn wij een fijne groep	7	Samen zijn wij een fijne groep	
	We helpen elkaar	8	We helpen elkaar	
	Wat kan ik doen?	9	Wat kan ik doen?	
	KiVa - we doen het samen	10	KiVa - we doen het samen	

Elk thema bevat een overzicht van de (sub)doelen en beschikbare werkvormen. De leerkracht kiest zelf een geschikte werkvorm uit.

Ook registreert de leerkracht de gebruikte werkvormen, zodat de werkvormen kunnen worden afgewisseld per thema en jaar. De KiVa-werkvormen zijn als volgt¹:

- Klassikale werkvormen: plenaire gesprekken waarin kennis wordt overgedragen (bijv. gevolgen van pesten) en normen worden gesteld (bijv. groepsafspraken)
- Werken in kleine groepjes: interactieve, activerende opdrachten om kennis en meningen uit te wisselen
- Doe-werkvormen: sociale vaardigheden oefenen door (samenwerkings)spellen
- KiVa-schrift (bovenbouw): schrijfopdrachten over ervaringen, opgedane kennis en gemaakte afspraken
- Audio & video: gesprekken met leerlingen aan de hand van geluid- en beeldmateriaal
- Rollenspellen: vaardigheden en regels oefenen door inleven en uitbeelden

Vervolgens kunnen de leerlingen zelf verder oefenen met het [KiVa-spel](#). Dit spel bestaat uit drie onderdelen: (1) *ik weet*: kennisquizen (2) *ik kan*: aanleren strategieën om met pesten om te gaan (3) *ik doe*: uitvoeren van deze strategieën.

Wat is hiervoor nodig?

Het is van belang dat de school een KiVa-team aanstelt, bestaande uit ten minste 3 schoolmedewerkers. Zij vormen het aanspreekpunt voor collega's bij KiVa-gerelateerde vraagstukken en zijn verantwoordelijk voor de implementatie en borging van de aanpak. De schoolleider mag niet aan het KiVa-team deelnemen, omdat er altijd een persoon boven het KiVa-team nodig is indien er conflicten optreden.

Vanuit KiVa worden de volgende onderdelen aangeboden:

¹. Voor meer details over de werkvormen, zie de [uitgebreide beschrijving](#) (p. 13-14) van het NJi.

- Tweedaagse STARTtraining voor alle schoolmedewerkers
- Twee handleidingen: onderbouw (groep 1 t/m 4) en bovenbouw (groep 5 t/m 8)
- Digitale KiVa-monitor (2x per jaar)
- KiVa-computerspel voor de bovenbouw om vaardigheden te oefenen
- Ondersteunende lesmaterialen (zoals lesbrieven en webinars)
- Oudergids en oudernieuwsbrieven
- Materialen om KiVa zichtbaar te maken in de school (zoals posters, stickers, vlaggen en hesjes voor pauzesurveillanten)
- Informatiebijeenkomsten, zoals regiobijeenkomsten, ouderavonden en borgingsbijeenkomsten
- Aanvullende producten en diensten (zoals [Klasse!Vergadering](#), [KiVa-energizers](#) en het lespakket [Rik de Pauw](#), maar ook een [toolkit](#) en [aanvullende trainingen](#))

Wie voert het uit?

De KiVa-lessen worden uitgevoerd door leerkrachten in de klas, eventueel ondersteund door onderwijsassistenten. Mogelijk kunnen de uitvoerders ook schoolleiders of IB'ers zijn. De uitvoerders moeten in ieder geval de START-training hebben gevolgd.

Hoe lang duurt de interventie?

- KiVa-lessen: wekelijks een les van 30-45min gedurende de gehele basisschooltijd.
- Training voor leerkrachten: eenmalig een 2-daagse KiVa-training.
- KiVa-team: tenminste drie personen die gemiddeld 15-20 uur per persoon per jaar besteden aan KiVa-implementatie, coördinatie, ondersteuning en borging.

Waar moet je op letten?

Er zijn een aantal belangrijke voorwaarden voor een succesvolle implementatie van KiVa:

- De aanpak moet aansluiten bij de visie van de school. Er moet steun en vertrouwen zijn voor de uitvoering van het programma, de effectiviteit en doelen moeten bekend zijn en de uitgangspunten van KiVa moeten schoolbreed gedragen worden. KiVa wordt immers schoolbreed ingezet.

- Gedeelde verantwoordelijkheid nemen bij pesten. KiVa is gericht op alle betrokkenen. Niet alleen de pester en de gepeste leerling, maar ook alle leerlingen, de leerkracht en ouders zijn onderdeel van het pestgedrag. KiVa biedt materialen gericht op het betrekken van ouders (zoals de ouderbrieven en bijeenkomsten). Voor meer informatie en werkvormen over ouderbetrokkenheid zie de [toolkit van Education Lab](#) en de [toolkit van Rijksuniversiteit Groningen](#).
- Constante monitoring van de ontwikkelingen op het gebied van pesten, sociale veiligheid en welbevinden.
- Motivatie, tijd en aandacht voor het (voorbereiden) van de KiVa-lessen. Ook is het van belang de uitvoering van de KiVa-lessen aansluiten bij de taakopvatting van KiVa.

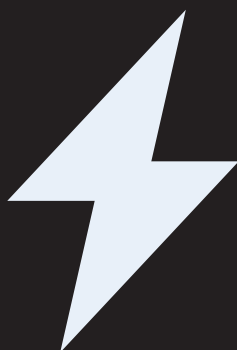
Wat zijn de kosten?

Eenmalig:

• STARTtraining:	€3895,-
• Borgingsbijeenkomst:	€350,-
• Handleidingen:	€52,50 (per stuk)
• Aanvullend lespakket Rik de Pauw (voor kleuters):	€145,-
• Per KiVa-katern:	± €10,-

Jaarlijks:

• Schoolbedrag:	€515,- (€360,- bij <4 groepen)
• Per groep:
het schoolbedrag)	€100,- (deze prijs komt bovenop
• De geschatte kosten per leerling per jaar zijn	€20,88.

Welke uitkomsten kunnen we verwachten?

Verschillende Nederlandse effectstudies laten de resultaten van KiVa zien:

- Afname van pestgedrag
- Afname van het percentage gepeste leerlingen
- Afname van depressieve symptomen
- Toename van schoolwelbevinden en zelfvertrouwen

Ook blijkt dat de effecten verschillen tussen kinderen. Zo lijken kinderen met veel internaliserende problemen, met een minder goede ouder-kind relatie of die veel afwijzing ontvangen van medeleerlingen minder effecten zien. Dit vraagt dus om maatwerk bij het implementeren van de KiVa-aanpak.

Finse effectstudies naar KiVa bevestigen het beeld uit de Nederlandse studies. Deze studies laten de volgende resultaten zien:

- Afname van het aantal slachtoffers van pestgedrag. Het programma is effectief gebleken op 9 verschillende vormen van pestgedrag.
- Verdere daling van het aantal slachtoffers van pestgedrag op school voor elk extra KiVa-jaar
- Toename van schoolwelbevinden, motivatie en gevoel van veiligheid op school
- Minder internaliserende problemen en meer vertrouwen in medeleerlingen ervaren

Bronnen

Deze praktijkkaart is gebaseerd op de NJi Databank Effectieve Jeugdinterventies: [KiVa | Nederlands Jeugdinstituut \(nji.nl\)](https://www.nji.nl/)

Voor meer informatie, zie de website van de aanbieder: <https://www.kivaschool.nl/>

Ahtola, A., Haataja, A., Kärnä, A., Poskiparta, E., & Salmivalli, C. (2013). Implementation of anti-bullying lessons in primary classrooms: how important is head teacher support?. *Educational research*, 55(4), 376-392.

Haataja, A., Ahtola, A., Poskiparta, E., & Salmivalli, C. (2015). A process view on implementing an antibullying curriculum: How teachers differ and what explains the variation. *School Psychology Quarterly*, 30(4), 564.

Herkama, S., Saarento, S., & Salmivalli, C. (2017). The KiVa antibullying program: Lessons learned and future directions. *The Wiley handbook of violence and aggression*, 1-12.

Huitsing, G., Barends, S. I., & Lokkerbol, J. (2020). Cost-Benefit Analysis of the KiVa Anti-Bullying Program in the Netherlands. *International Journal of Bullying Prevention*, 2, 215–224.

Huitsing, G., Lodder, G. M. A., Browne, W. J., Oldenburg, B., van der Ploeg, R., & Veenstra, R. (2020). A Large-Scale Replication of the Effectiveness of the KiVa Antibullying Program: A Randomized Controlled Trial in the Netherlands. *Prevention Science*, 21, 627–638.

Huitsing, G., Lodder, G. M. A., Oldenburg, B., Schacter, H. L., Salmivalli, C., Juvonen, J., & Veenstra, R. (2019). The Healthy Context Paradox: Victims' Adjustment During an Anti-Bullying Intervention. *Journal of Child and Family Studies*, 28(9), 2499-2509.

Kärnä, A., Voeten, M., Little, T. D., Poskiparta, E., Alanen, E., & Salmivalli, C. (2011). Going to scale: A nonrandomized nationwide trial of the KiVa antibullying program for grades 1–9. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 79(6), 796–805.

Kärnä, A., Voeten, M., Little, T. D., Poskiparta, E., Kaljonen, A., & Salmivalli, C. (2011). A large-scale evaluation of the KiVa antibullying program: Grades 4-6. *Child Development*, 82(1), 311–330.

Kaufman, T. M. L., & Huitsing, G. (2019). De implementatie van een antipestprogramma: Wat zijn de succes-ingrediënten? *Basisschoolmanagement*, 2019(3), 10–13.

Kaufman, T. M. L., Kretschmer, T., Huitsing, G., & Veenstra, R. (2018). Why Does a Universal Anti-Bullying Program Not Help All Children? Explaining Persistent Victimization during an Intervention. *Prevention Science*, 19(6), 822–832.

Sainio, M., Herkama, S., Turunen, T., Rönkkö, M., Kontio, M., Poskiparta, E., & Salmivalli, C. (2020). Sustainable antibullying program implementation: School profiles and predictors. *Scandinavian journal of psychology*, 61(1), 132-142.

Salmivalli, C., Kärnä, A., & Poskiparta, E. (2011). Counteracting bullying in Finland: The KiVa program and its effects on different forms of being bullied. *International Journal of Behavioral Development*, 35(5), 405–411.